

Trakya Bölgesi Kooperatif Ortaklarının Yağmur Duası Ritüeli¹

Aydın GÜREL², Ebru IRMAK³

Öz

Kriz dönemleri insanları tarih boyunca derinden etkilemiş ve çözülmesi gereken sorun olarak algılanmıştır. Kriz dönemi ritüeli olan yağmur duası da bunlardan biridir. Kutsal kitaplarda hatta yazılı olmayan dinlerde (Şamanizm) suya çeşitli kutsamalar yapılmıştır. Doğada su yaşam kaynağını oluşturmaktadır. Bolluk, bereketin sağlanması, yaşamın yeniden can bulması için yağmurun yağması şarttır. Tarih boyunca kriz dönemlerinde yağmurun yağması için çok farklı törenler yapılmıştır. Toplumdan topluma bu törenler değişmekle birlikte zaman içerisinde de bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Ritüellerin işlevsel olarak değişip değişmediğini konu alan araştırmalar oldukça azdır. Bu çalışmada Trakya Bölgesi'ni içine alan Edirne, Tekirdağ, Kırklareli illerinde yapılmakta olan yağmur duası ritüeli incelenmiştir. Ritüelin yapılış biçimi nitel yöntemler ile araştırılmıştır. Ritüelin ne amaçla yapıldığı ne ifade ettiğini işlevsel olarak ritüele yüklenen anlamların değişip değişmediğini belirleyebilmek amacıyla nicel verilerden faydalanılmıştır. Anket yönteminin kullanıldığı bu konuda 167 kooperatif ortağına ulaşılmıştır. Araştırmada yağmur duası ritüelinin işlevsel olarak değişse de gelecek yıllarda da üreticiler tarafından yapılacağı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

trakya bölgesi
kooperatif
yağmur duası
ritüel ve dua
köy sosyolojisi

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 30.01.2023

Kabul Tarihi: 07.06.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1244367

Rain Prayer Ritual of the Cooperative Partners of the Trakya Region

Abstract

Periods of crisis have deeply impacted individuals throughout history, often seen as problems requiring solutions. Rain prayer, a ritual during times of crisis, is one such example. Across various religious traditions, water has been revered through blessings found in holy texts or unwritten beliefs like Shamanism. As the source of life in nature, rain is essential for abundance, fertility, and the revival of life. Throughout history, diverse ceremonies have been performed to invoke rainfall during crisis periods. While these rituals have evolved across societies, limited research explores their functional changes. This study examines the rain prayer ritual in Edirne, Tekirdağ, and Kırklareli provinces, encompassing the Thrace Region. Qualitative methods explore the ritual's form, while quantitative data determine its purpose and potential functional shifts. Through survey methodology, 167 cooperative participants were reached. The research reveals that while the rain prayer ritual undergoes functional changes, it will continue to be practiced by future generations of its practitioners.

Keywords

thrace region
cooperative
rain prayer
ritual and prayer
rural sociology

About Article

Received: 30.01.2023

Accepted: 07.06.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1244367

¹ Bu çalışma, 20-23 Ekim 2022 tarihlerinde Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleşen INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde "Trakya Bölgesi Kooperatif Ortaklarının Yağmur Duası Ritüeli" başlığı ile bildiri olarak sunulmuştur.

² Prof. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tekirdağ/Türkiye, agurel2@gmail.com, ORCID:0000-0002-8997-026X

³ Dr., Lalapaşa Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü, Edirne/Türkiye, ebruirmak22@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3378-0723

Giriş

İnanış, kaynağı belli olmayan kabullenmelerdir. Bu kabullenmelerin dini bir etkisi yoktur (Polat, 2005, s.4). Bazı konulardaki halk inanışları hala günümüzde bazı bölgelerde etkinliğini sürdürmektedir.

İnanç ise günlük hayatta meydana gelen çeşitli olayların halk tarafından yorumlanmasını konu alır (Polat, 2005, s.5). Başka bir ifade ile inanç; dini ve dinin doktrinlerini temsil ederken inanış ise dinin toplumda yaşayan şeklini temsil etmektedir. Bu bağlamda günümüzde Anadolu'da belli inançlar doğrultusunda uygulanan inanışlar mevcuttur (Kobyay, 2014, s.43). Kobyay (2014, s.44)'ya göre yağmurun yağması insanlar tarafından inanışa dayanmaktadır. İnsanlar bir yaratıcıya inanmayı gerekli görmektedir ve bu doğrultuda bazı dini ritüelleri yapmayı gerekli görmektedirler (Aydın, 2009, s.88). Ritüel kelime anlamı; isim olarak: Ayin, sıfat olarak: Adet haline gelmiş, demektir (Ritüel, 13.11.2022). Bazı grup veya toplumlarca bir arada yapılan ve nesilden nesile aktarılan davranış biçimleri ritüelleri oluşturmaktadır (Honko, 1979, s.370).

Ritüeller, farklı araştırmacılarca farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuşlardır. Durkheim dini olarak konuyu ele alıp negatif ve pozitif rit olarak değerlendirirken (Durkheim, 1947, s.3.); Gökalp ise dönemlerine göre: Geçiş-giriş ritleri, takvimsel ritler ve kriz dönemi ritleri olarak bir gruplandırma yapmıştır (Gökalp, 1981, s.3). Geçiş- giriş ritleri bir toplumsal sınıftan diğerini geçişini kanıtlama veya duyurma amaçlı yapılmaktadır. Çocuğun ilk adımının atmasının kutlanmasına dayalı köstek kesme ritüeli geçiş ritüeline bir örnektir (Irmak ve Sarıoğlu, 2022, s.1).

Takvimsel ritüeller topluluk halinde çoğunlukla mevsim başında ya da sonunda uygulanan ritlerdir. Bu rit halkın geçim kaynağına göre değişiklik gösterebilir. Örneğin; geçimi şarapçılığa dayalı gruplar için bağ bozumu veya hasat sezonu önemliken; geçim kaynağı hayvancılığa dayalı toplumlarda hayvanlarda doğum, koç katımı, sürüye katılma dönemleri veya ritüelleri önemlilik arz edebilmektedir.

Kriz kelime anlamı ile aniden oluşan ve bertaraf edilmesi gereken olumsuz durumu ifade etmektedir (Kriz, 14.11.2022). Bu bağlamda kriz ritlerinin de yapılma zamanı duruma göre değişmektedir. Örneğin; Uygurlar, hastalık veya doğal afetler gibi birey ya da toplumu ilgilendiren durumlarda, olumsuzluğun giderilip yeniden düzenin sağlanması amacıyla kriz ritüeli yaparlardı. Anadolu'da sıklıkla yapılan yağmur duası da bir çeşit kriz ritüelidir (Karaman, 2020, s.5).

Modernleşme eğilimleri bağlamında tarımsal kooperatiflerin rolü yadsınamaz. Kooperatifleşmede Trakya Bölgesi Türkiye’de ilk sırada yer almakta olup, tarımsal amaçlı kooperatiflerde ortaklık yapısı ve kooperatif faaliyetleri oldukça gelişmiş olup, ülkemiz tarım kooperatiflerinin % 5,9 unun Trakya Bölgesinde yer aldığı bildirilmektedir (Mülayim, 2010). Bu kooperatifleri Tarım Kredi, Tarım Satış, Tarımsal Kalkınma, Sulama, Su Ürünleri ve Pancar Ekicileri Kooperatifleri olarak sıralayabiliriz.

Bu araştırmanın amacı Trakya Bölgesi’nde tarımsal amaçlı kooperatif ortaklarının aynı zamanda Trakya üreticilerinin geçmiş ile kıyasla yağmur duası ritüeline yükledikleri anlamlarda değişiklik olup olmadığını, bir başka deyişle ritüelin işlevsel olarak değişip değişmediğini belirlemektir.

Yöntem

Araştırmanın birinci aşamasını Trakya Bölgesi’nin farklı illerinde (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) bulunan 167 tarımsal amaçlı kooperatif ortakları ile rasgele, tesadüfî yöntemle anket yapılmıştır. Trakya Bölgesinde kooperatif ortaklarının yağmur duası algısını ölçebilmek amacıyla yağmur duasına katılan üreticiler ile anket yapılmıştır. Sorular bölgenin kendine özgü yapısı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Anket sorularının tamamı kapalı soru tipine göre hazırlanmıştır. Bölgede yağmur duaları Nisan ve Mayıs aylarında yapılmaktadır. Anket uygulaması da Nisan ayı başlangıcı ve Mayıs ayı sonuna kadar (60 gün) bölge halkına uygulanmıştır. Böylece kooperatif ortaklarının yağmur duasına katılma nedenleri somut veriler ile belirlenmiştir. Nicel olarak toplanan bu veriler Excel programında yüzde olarak hesaplanmış, tablo ile de görsellik kazandırılmıştır. Ankete katılan üreticilerin ad ve soyadı kullanılmamış; çeşitli kodlar verilmiş (K1, K2, K3... gibi) ve elde edilen bu veriler rakamsal büyüklüğüne göre analiz edilmiştir (Başaran ve Irmak, 2022, s.118).

Bir bölgenin veya topluluğunun kültürünü inceleyen araştırmalarda araştırma evrenini ve örneklem kümesini yakından tanımak, gözlem yapabilmek ve bu yapılan gözlemlerden doğru anlamlar çıkarabilmek adına o kültürün içerisinde yeteri süreyle kalmak, ritüellere bizzat katılmak gerekmektedir). Araştırmacının uzun süre bu bölgede teknik personel olarak çalışıyor olması bu açıdan önemlidir. Araştırmacının Trakya Bölgesinin sosyo-kültürel dokusunu tanıyor olması, ekonomik etkinliklerini tanınması, bölge halkı ile olan yakın ilişkisi, araştırmaya katılarak gözlem yapabilme, kaynak şahıslara kolay ulaşabilme, görüşmeler ve anket çalışmaları esnasında güven ortamını kolay sağlayabilme ve bu sayede de anket sorularına daha sağlıklı cevaplar alabilme gibi avantajlar sağlamıştır. Bütün bunlar ise çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini olumlu yönde etkileyebilecek unsurlardır (Arslan,

2003). Araştırmanın ikinci aşamasını ise literatür taraması oluşturmaktadır. Bu bağlamda geçmişten günümüze uygulanan yağmur duası ritüellerini konu alan çok sayıda makale, kitap, dergi vb. irdelenmiştir.

Bulgular

Yağmur Duası Ritüelinin Tarihi

Bütün toplumlarda su kutsal sayılmıştır. Bunun nedeni yeryüzünün dörtte üçünün sularla kaplı olması, bütün büyük medeniyetlerin su kenarlarında kurulu olması, yeryüzündeki canlılar için suyun yaşam kaynağı olması, ayrıca suyun yenileyici, temizleyici, onarıcı ve yaşamın simgesi sayılması sayılabilmektedir (Eliade,1986, s. 9).

Bazı dinlerde, dini uygulamalarda ve bu dinlere ait kutsal kitaplarda yağmurla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Örneğin; Yahudilerin Sukat Bayramı'nda Kudüs'te baş hahamın kollarını yukarı doğru kaldırarak sunağın üzerine elleri ile suyu yağmurun yağma şekline benzer şekilde serpelemesi yağmur yağdırmak adına yapılmaktadır (Maauss, 2005, s.72).

Şamanizm'de ise, ateşe bakarak kehanette bulunmak Türkler tarafından uygulanan çok eski bir görenektir (Tanju, 1976, s.292). Eski çağlarda Türklerin büyük hükümdarları için belli günlerde büyük bir ateş yakılarak ateşe kurbanlar sunulur ve dualar okunurdu. Yakılan bu ateşin üzerinde büyük alevler yükselirdi. Yükselen alevlerin rengi yeşilimsi renkte olursa gelecek olan yağmurların bereketli ve elde edilecek ürünün bol olacağına inanılırdı.

Yahudi dininin kutsal kitabı Tevrat'ta yağmurdan ödül, ceza, bağışlayıcılık amaçlı olarak bahsedilmektedir. "Eğer kanunlarımdan yürürseniz ve emirlerimi tutarsanız ve onları yaparsanız o zaman yağmurlarınızı vakitlice göndereceğim ve yer mahsulünü verecek" gibi mükafat amaçlı cümle bulunmaktadır (Levililer-Bölüm 26/ 1-13). Başka bir ayette ise; "İmdi, ey kardeşler, Rabbin zuhuruna kadar sabredin. İşte, çiftçi ilk ve son yağmuru alıncaya kadar, yerin kıymetli mahsulü için sabrederek bekler" şeklinde yağmura vurgu yapılmıştır (Yakup Kitabı- 5. Bölüm, 7. Madde).

Hristiyanlığın kutsal saydığı İncil'de ise 'Çok defa üzerine düşen yağmuru içen kimler için tımar olunuyorsa, onlara faydeli nebatat husule getiren toprak Allah tarafından bereket alır' yazmaktadır (İbranlere 6/7).

Müslümanların kitabı Kur'an-ı Kerim'de yağmur ile ilgili pek çok ayet vardır. Ayetlerde yağmurun rızık sağlamak, bereket sağlanması için Allah'ın bir lütfu olarak görülmektedir. Allah'ın bağışlayıcı özelliğiyle yağmur ödül olarak gönderilmiş, azgın kavmi cezalandırmak için gökten indirilmiştir. Allah'ın kudretinden bahsedilerek, bütün canlıların

rızıklarının verilmesinde Allah'ın gücü vurgulanmaktadır. Dünya hayatının geçici olduğu anlatılmak istenmiş ve bu durum yağmur örneğiyle açıklanmıştır. Bazı ayetlerde ise Allah'ın bağışlayıcı özelliği vurgulanmış ve insanların umutlarını kestiği bir zamanda yağmur gönderilmiş ve bu durum Allah'ın rahmetinin bir göstergesi olarak belirtilmiştir.

İnsan hangi dini inancı kabul ederse etsin, yaratıcısına karşı bazı isteklerde bulunmakta veya hayatının iyi gidişatına dair şükür etmektedir (Akyol, 2020). Dinin kökeni ve dini düşüncenin gelişimi hakkında din antropolojisi, felsefe, din sosyolojisi gibi disiplinler uzunca bir süredir çeşitli teoremler geliştirmektedir. Bu sosyal teorilerin, kendi dönemlerindeki diğer bilimsel, biyolojik açıklamalarla da birlikte geliştiğini söylemek mümkündür (Kömürcüoğlu, 2019, s.6). Yağmur duası ritüeli de Şamanizm'den İslamiyet'e kadar pek çok dince kabul görmüş, yorumlanmış ve farklı şekillerde uygulamaya koyulmuş bir ritirdir.

Bugün yapılan yağmur duasında eski Türk inançlarının etkisi bulunmaktadır. Bu etkinin kökeni Şamanizm'e kadar uzanmakta olup, daha sonraki dua ritüellerinde İslami sözler de yer almıştır (Akyol, 2020, s.3). Acıpayamlı (1963) Türkiye'de yapılan yağmur dualarını işlemlerine göre 2 grupta toplamıştır. Bunlar dinsel işlemler olan; oruç tutma, mevlit okuma, camide toplanmadır. Dinsel olmayan işlemler ise; çakıl, taş, kum ve nohut toplama, kepçecik bebekler hazırlama, suya kavrulmuş tuz atma, birden fazla eşli kimselerin ayakkabılarını ıslatma, yeni evlileri suya atma, suya tabut atma, kaplumbağa ıslatma, yemek pişirmedir. Türk (2002) ise Anadolu'da yağmur yağdırma ritüellerini 2 gruba ayırmıştır. Birinci grup; yüce varlıkların merhametini, acımasını ve yağmur vermesini, ikinci grup ise benzetmeli büyü yardımı ile yağmur yağdırmayı amaçlayan uygulamaları kapsamaktadır. Erginer'e göre (1997) Anadolu'da yağmur yağdırma ritüellerinde dini uygulamalar ile büyüye bağlı uygulamalar birlikte yapılmaktadır. Namaz kılma, oruç tutmak gibi dini içerikli uygulamalar ile elbiselerin ters giyilmesi, avuç içlerinin yere dönük olacak şekilde tutulması, belli sayıdaki taşlara okunup suya atılması, çömçe gelin ve benzeri adlar verilen kuklaların yağmur yağdırmak için ev ev dolaştırılması gibi büyüye bağlı uygulamalar bir arada yapılmaktadır. Frazer'e göre (2004), ilkel toplumlarda görülen insan-tanrı fikrine ulaştırabilecek yol duygusal büyü fikridir. Frazer bunu çağdaş doğa yasası kavramının ilk nüvelerinden biri olarak görebileceğimizi belirtmektedir. Duygusal büyüün ilkelerinden biri; herhangi bir etki, onu taklit ederek elde edilebilir ilkesidir. Bu ilkeye göre; eğer bir kişiye zarar vermek isteniyorsa o kişinin imgesi yaratılır ve o imge yok edilir. Bu şekilde asıl zarar verilmek istenen kişi de o imge ile beraber zarar görmekte hatta etkisi ölümcül olabilmektedir.

Örneğin, zarar verilmek istenen bir kişinin saçının bir telini yakmak gibi bir işlem uygulanırsa bunun o kişinin kendisine bir zarar gelmesiyle sonuçlanacağına inanılmaktadır. Yağmur yağması için yukarıdan aşağıya doğru suyun serpilmesi de buna örnek olarak verilebilir.

Yağmur Duası Ritüelinin İşlevi Nedir?

Durkheim'e göre bir ritüelin işlevi değişebilir. Bu değişikliği bulabilmek için o ritin kökenine inmek gerekmektedir. Kökenindeki işlev zaman ile ortadan kalkmış, değişmiş veya yerini başka bir işleve bırakmış olabilmektedir. Ritüellerin işlevleri şöyledir:

- 1- Toplumdaki var olan düzeni sağlamaya,
- 2- Bireyleri sosyal hayatta bir araya getirmeye ve toplumsal bağları güçlendirmeye,
- 3-Toplumsal ilişkileri düzenlemeye ve geliştirmeye,
- 4- Bir topluluğa ait hissetme ve mutluluk verme görevlerini üstlenmektedir (And, 2003).

Örneğin; Ankara, Mamak, Ortaköy'de yapılan yağmur duası ritüeli canlıların verimliliğini arttırma amacı ile bir başka deyiş ile iklim olaylarında düzeni sağlama niyeti ile yapılmaktadır (Demren, 2006).

Tablo1 *Trakya Bölgesinde Tarımsal Amaçlı Kooperatif Ortaklarının Yağmur Duası Ritüeline Katılma Nedenleri*

Yağmur Duası Yapma Nedenleri	Frekans	%
Geleneklerin sürmesi, inançların tazelenmesi	57	34,13
Toplumsal bağları güçlendirmesi	44	26,35
Mutluluk verici (İkramlardan faydalanmak)	38	22,76
Ritüellerin bireyleri bir araya getirmesi	28	16,76
Toplam	167	100,00

Yağmur duasının geçmişi Türkiye'de oldukça eskilere dayanmaktadır. Trakya bölgesinde Tarım ve Orman İl Müdürlüğü 2017 yılı brifing raporlarına göre Edirne İl'inde 100.000 hektar alan sulanmakta, 270.948 hektar alanda kuru tarım yapılmaktadır. Araştırma yöresinde hala genellikle kuru koşullarda tarım yapılırsa da sulu tarım da yapay göletler

sayesinde her geçen gün artmaktadır. Bu gelişmeler tarımda hava koşullarına bağımlılığı azaltıcı modern yöntemlerdir. Tablo 1’de açıkça görülebileceği gibi, Trakya Bölgesinde tarımsal amaçlı kooperatif ortaklarının yağmur duası ritüeline katılma nedenleri; yağmurun dua ile yağacağına olan inanç, gelenekleri sürdürme isteği, inançların dualar ile tazelenmesi gerektiğine olan inanç olarak yörede varlığını sürdürmektedir. Belirtilen bu nedenlerle, yağmur yağma duasına katılanlar araştırmada ilk sırayı almaktadır (% 34,13).

İçişleri Bakanlığı’nca yapılan köy tanımında, nüfusa göre bir tanım yapılmıştır. Nüfusun iki binden az olan yerleşim birimleri köy olarak tanımlanmıştır. Köyde nüfusun az olması insanların birbirini tanımasına imkân verir. Bu durum köyde yapılan herhangi bir etkinlikte hem gönüllü hem de zorunlu katılımı mecburi kılar. Edirne Küçük Köyü’nde sosyal, kültürel ve sportif imkânlar çok azdır (Irmak E, Sarioğlu M). Bu durum Trakya’nın çoğu köyü için de geçerlidir. Yağmur duaları köyde bir sosyal faaliyet olarak değerlendirilebilir. Üretici de zaten köylerde çok sınırlı olan bu gibi faaliyetlere katılma isteğindedir (% 26,35).

Yağmur duası ritüelinden sonra ritüeli yapan köyün ev sahipliğince katılımcılara ikram yapılır. Bu ikramlar değişmekle beraber genel olarak etli pilav, ayran ve tatlıdan oluşmaktadır. Farklı köylerden gelen çoğunluğu üretici, zaman zamanda kaymakam, kamu görevlileri, bankacılar, tarım kredi kooperatifi personeli ve müdürleri, tarım satış kooperatifi personeli ve müdürü gibi pek çok insan bayram tadında birlikte yemek yerler (%16,76). Rütbe, makam, mevki gibi algılardan bağımsız eşit statülü olarak aynı mekânda aynı şeylerin yenmesi katılımcılar için mutluluk vericidir.

Ritüeller katılımcılar için ortak hareket etme, bir ağızdan aynı enerji ve duyguyu yaşama, kendine güveni artırma, toplumda var olma ve kutsal bağlılık duygusunu güçlendirme gibi hisleri kuvvetlendirmektedir (Collins, 2004). Özellikle komşu köylerden yağmur duasına katılım beklenir. Türk adetlerinde “davete icabet adettendir”, denmektedir. Yapılan gözlemlerde davetiye dağıtıldığı bulgusu saptanmıştır. Davetiye potansiyel katılımcılara tek tek dağıtılmaktadır. Ayrıca köy kahvehaneleri gibi kooperatif ortakları veya üreticilerin görebilecekleri ortak alanlara da asılmaktadır. Davete katılım ne kadar fazla olursa bu durum o köyün başarısı olarak algılanmaktadır.

Yağmur duası ritüeline hazırlık aşaması

Niğde İli Azatlı Kasabasında; bir hafta önceden yağmur duası hakkında köyün önde geleni veya din görevlisi köylüye bilgi vermektedir (Polat, 2005, s.51). Ankara, Mamak,

Ortaköy’de ise yağmur duası cuma günü veya katılımın yoğun olması için hafta sonlarında yapılmaktadır (Demren, 2004, s.79).

Trakya Bölgesinde ise; yağmur duasına civar köylerde yaşayanları davet etmek için davetiye hazırlanır. Hazırlanan bu davetiyeler muhtar ve azalardan oluşan bir grup tarafından yöredeki kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ile diğer köy muhtarlarına dağıtılır, civar köylerin kahvehanelerinin duvarlarına asılır. Davetiyeler ayrıca fotoğflanarak üreticilerin özellikle yerel yöneticiler olan köy muhtarlarının sosyal medya hesaplarında paylaşılmaktadır. Ayrıca ilçe pazarlarının kurulduğu günlerde belediye ekiplerince anons verilerek tüm vatandaşların konudan haberdar olması sağlanmaktadır. Burada amaç katılımın yoğun olmasını sağlamaktır.

Yağmur duası ritüelinin uygulanması aşaması

“Türkiye’de Yağmur Duası” adlı çalışmada (Acıpayamlı, 1963, s.4) yağmur yağdırmak için yapılan törenler 2 bölümde incelenmiştir. Bu iki ayrı tören şekli, sadece töreni yapanlar bakımından değil, aynı zamanda tören sırasında kullanılan malzemeler bakımından da farklılık göstermektedir. Bu bölümler; halk tarafından yapılan yağmur duası törenleri (törenlerin hazırlık ve yürüyüş aşaması, uygulama aşaması, ziyafet ve bitiş aşaması) ile çocuklar tarafından yapılan yağmur duası törenlerinden meydana gelmektedir. Trakya Bölgesinde yağmur duası ritüeline çocuklar yalnızca pasif katılımcı olarak iştirak etmektedirler.

Türklerin yağmur duası ritüelini yaptıkları bilinen bir gerçektir. Örneğin Uygur Türkleri’nde bu rite “Su Yağmur Tileş” adı verilmektedir. Her yılın 22 Mart’ında gerçekleştirilen bu törenin yapılış amacı Tanrı’dan bol ürün ve yağmur istemektir. İslamiyet’ten sonra bu törenin adı “Zarahetme” olarak değiştirilmiştir. Bu tören Doğu Türkistan’ın bazı bölgelerinde eski hali ile devam ettirilmektedir. Hoten Bölgesinde 22 Mart geldiği vakit bütün köy halkı ırmağın kenarına gelir. Gönüllülük esasına göre kurban edilebilecek çiftlik hayvanlarını kesip, kazanlarda pişirmektedirler. Köyün önde gelen yaşlılarınca yemek pişim süresine kadar ırmağa bakarak secde edilir, dualar edilir. Havaya bakılarak olduğu yerde sıçranır ve kendi etrafında dönmek suretiyle törenler yapılmaktadır. Bu tören esnasında kesilen hayvanların kemikleri ırmağa ve toprağa saçılır. 23 Mart sabahında ise üreticiler toprağa tohumlarını ekmeye başlamaktadırlar (Kılıç, 2014, s.181).

Ortadoğu ve Asya’da yağmurun yağmadığı zamanlarda çocuklar ‘Çömçe Gelin’ adı verilen oyuncak bir bebek veya aralarından seçtikleri bir çocuğu gezdirmektedirler. Kapı kapı dolaşarak ev sahibinden yiyecek isterler. Ev sahibi ise çocuklara istedikleri şeyleri verirken

çocukların ellerindeki bebeğin kafasından aşağıya su dökmektedir. Kars'ta ise bu rit için "dodu" gezdirilmektedir (Kalafat, 2001, s.1992). Çorum'da ise dodunun bir başka ifade ile kuklanın yerini eşek alır. Eşeğe yaşlı kadın kıyafetleri giydirilir ve bir çocuğu eşeğin sırtına bindirilir. Çocuğun eline ise içerisinde kurbağalar dolu bir sepet verilmektedir. Kurbağaların ötmesi yağmurun yağacağına işaret olarak addedilmektedir. Kurbağa Güneydoğu Asya'nın tarım kültürlerinde yağmur tanrısı ya da tanrıçası olarak belirtilmektedir. Başgöz'e göre (1986, s.7) kurbağaya yüklenen bu anlam Güneydoğu Asya'dan Ortadoğu'ya göçlerle getirilmiştir. Anadolu'da ise hava olaylarının kurak gittiği dönemlerde işlerin yeniden tersine çevrilmesi adına kıyafetlerin ters giyilmesi işlemi yapılmaktadır. Bu sayede yeniden iklimin eski halinde seyredeceği ve o dönemde yağmurun yağacağına inanılmaktadır (Acıpayamlı, 1963, s.4). Vakfıkebir'in Şalpazarı Köyü'nde ise havaların kurak gittiği zamanlarda Hambarlıbaşı adı verilen eski bir mezarın kenarında köylüler toplanmaktadır. Irmağın yakınındaki bu yerden köy ve etraf köy halkı yetmiş bin taş toplar ve bu taşlara tek tek dua okurlar. Sonra bu taşlar bir çuvala koyulur ve ırmağın içine atılır. Eğer o sene yağmurlar çok yağar ve ırmağın seviyesi bu çuvalın seviyesini aşarsa o zamanda işlemi tersine çevirmek adına köylülerin ortak katılımı ile toplanan parayla alınan kurban kesilmektedir (Erata, 1975, s.7417). Mersin'in Çapar köyündeki yağmur duası ritüeli ise diğer bütün ritlerden oldukça farklılık göstermektedir. Köyde iki eşi olan adamın hanımının ayakkabısı alınır ve dereye atılır. Ayakkabısı alınan kadının sinirlenmesi ile yağmurun yağacağına inanılmaktadır. Yağmur yağmaya başlayınca ise ayakkabı sudan çıkartılmalı çünkü çıkartılmazsa bu seferde yağmurun dinmeyeceğine inanılmaktadır. Bir başka uygulamada ise ayakkabı yerini at kafatasına bırakılmaktadır (Çıblak, 2002, s.4).

Geleneksel kültürün etkisini sürdürdüğü Niğde'nin Çiftlik İlçesi genelinde, mevsimin kurak gittiği dönemlerde yağmur duasına çıkıldığı tespit edilmiştir. Çiftlik İlçesi merkezindekiler "Dede" adı verilen mevkiye, Azatlı kasabası sakinleri Osman Dede'ye, Şeyhler Köyü Tekke'ye, Divarlı Kasabası kabristanda bulunan Fakı Hoca'ya, Kulaköy Dede'ye, Çınarlı Köyü Anardı mevkiinde bulunan Dede'ye, Murtaza Köyü Bozdağ'da bulunan Dede'ye, Sultanpınarı Köyü Tekke'ye, Mahmut Köyü Yurt mevkiinde çeşme başında bulunan yatıra, Kitreli Kasabası Cıngıllı Dede'ye, Bozköy Kasabası Dedeler'e yağmur duası için çıktıkları gözlenmiştir (Polat, 2007, s. 4)."

Acıpayamlı (1963, s.5)'ya göre yağmur duasının uygulanmasında mekânsal olarak farklılıklar bulunmaktadır. Bazı toplum veya köy halkınca düzlük yerler, ırmak kenarları veya

mezar, yatır gibi mekanlar kullanılırken; bazıları da yüksek yerleri seçmiştir. Yüksek yerlerin seçilmesindeki amaç ise Tanrı'ya daha yakın olunacağına dair hâkim olan inançtır.

Trakya Bölgesinde yağmur duası hemen hemen her köyde bulunan düğün salonlarında Nisan, Mayıs ayı içerisinde düzenli olarak gerçekleştirilir. Bu salonlar genelde köyün merkezindedir. Trakya Bölgesi'nde 2000 yılı sonrasında inşa edilen tüm yapılar betonarme yapılardan oluşmaktadır. Bu durum köylerde inşa edilen binalar için de geçerlidir. Ayrıca İl Özel İdaresi veya köy arazilerinin muhtarlık aracılığı ile satılması yolu ile köylere fon tahsis edilmiş ve bu fonlar ile pek çok köye çok amaçlı düğün salonları yapılmıştır. Bu salonların yapılış amacı evlilik, sünnet düğünü gibi ritüellerin yanı sıra çeşitli mevlitlerin katılımcılarla bir arada ferah alanlarda yapılmasını sağlamaktır. İçişleri Bakanlığı tarafından köylerde muhtar ve ihtiyar heyetinden oluşan köy yönetimine bazı görevler yüklenmiştir. Muhtarlara verilen görevler 2 grupta toplanmıştır. Bu görevler; devlet işleri ve köy işleridir. Resmi kurumlar ile bağlantıya geçerek köyün ihtiyaçlarının karşılanması için çaba sağlayan ve resmi kurumlarla bağlantıya geçen tek kişi muhtardır. Çok amaçlı düğün salonunun yapılması ise herhangi bir zorunluluğu bünyesinde barındırmamaktadır. Yani bu iş için uğraşmak tamamen köy muhtarının isteğine bağlıdır. Tekeli (2011, s.93) tarafından bildirildiğine göre 1980'li yılların ikinci yarısında kent konutlarında yüksek yapılar gündeme gelmiştir. Bu yüksek yapıların yapılması ile ilgili pozitif yöndeki düşünceler; siyasi başarı ve mühendislikteki gelişmiş teknoloji veya batılılaşma ile değerlendirme şeklinde olmaktadır. Yerel yönetimlerce yapılan çok amaçlı düğün salonlarının herhangi bir kutsallığı yoktur. Yine de 1980'li yıllarda yapılmaya başlanan gökdelenler veya yüksek katlı binalar gibi siyasi başarı olarak köy ve civar köy halkınca kabul görmektedir. Eliade'nin (1986, s.9) *Dinler Tarihine Giriş* adlı kitabında; mekân asla insan tarafından seçilmez, yalnızca onun tarafından keşfedilir; başka bir deyişle kutsal mekân insana kendini bir şekilde göstermektedir. Örneğin, surlar, şehir kaleleri için bu durum geçerlidir. Bu kaleler şehri düşmandan koruma amacıyla yapılsa da şehri mistik bir güç ile de korumaya aracıdır. Bu olguyu biraz daha derinleştirmek gerekirse; Hindistan'da salgın hastalıklarda şehrin çevresine daire çizilir ve hastalık yapan cinlerin bu daireden geçemeyeceğine inanılmaktadır.

Trakya Bölgesi'nde çok amaçlı düğün salonlarında yağmur duası ritüelinin 2000'li yıllardan beri yapılması Tekeli'nin şehirlerde yüksek yapılaşmasına benzetilebilmektedir. Betonarme düğün salonları bir çeşit güç gösterisi şeklinde köyde tarafların oluşmasına neden olmuştur. Yağmur dualarının da işlevsel olarak değişmesine neden olmuştur. Çünkü geçmişte

doğa ile iç içe yapılan bir etkinliktir. Günümüzde ise yalnızca katılan kişiler din görevlisinin dualarını ve Kur'an'dan okunan ayetleri dinlemektedirler.

Yağmur duası ritüelinde ziyafet ve bitiş aşaması

Azatlı Kasabası'nda, yağmur duasının tamamlanmasından sonra tören alanında pişirilen yemek törene katılanlara dağıtılır. Törene katılanlara yetecek şekilde yemek dağıtılırken, yemeklerle beraber kazanlarda haşlanan yumurtalar yüksek bir yere getirilir. Haşlanan bu yumurtalar kazanlardan aşağıda yumurtaların dağıtılmasını bekleyen çocuklara doğru devrilir. Kazanlardan aşağı doğru yuvarlanan yumurtalar, çocuklar tarafından kapışılırlar. Bu durum, herkesin kısmetini aldığı gibi toprağın ve diğer canlıların da kısmetini beklediği şeklinde yorumlanır. Yapılan uygulama ile Tanrı'ya bu durumun iletilmiş olduğu sembolize edilir (Polat, 2007, s.5).

Kalafat (1963) tarafından bildirildiğine göre, Hazara Türklerinde yağmurun yağması için namaz kılınmaktadır. Bu namazın özelliği ise açık alanda ve köyden uzakta yapılması sonrasında ise helva ikramıdır.

Trakya Bölgesinde yağmur duası sonrasında daha önceden köyde gönüllülük esasına göre toplanan para ile pirinç, ayran ve tatlı satın alınır. Yalnızca pilav yapma işi ile ilgilenen kişilere bir miktar ücret verilerek pilavlar yaptırılır. Çoğunlukla etli pilav, tatlı ve ayran katılımcılara servis edilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılan yağmur dualarında büyü ve dini boyutları içerisine alan ritüeller bulunmaktadır. Trakya Bölgesinde yapılan yağmur dualarında ise büyüye dayalı hiçbir ritüelden bahsetmek mümkün değildir. Trakya bölgesinde sürdürülen dini ritüellerde bir dizi değişiklik meydana gelmiştir. Bunların en başında yağmur duası gereği kılınan 2 rekat namazın yokluğudur. Dini ritüellere ilave olarak; toplulukların bir arada olması, dayanışmanın güçlenmesi, ortak iş yapma, hazırlanan ve sunulan ikramlarla Türk misafirperverliğini civar köylere gösterme şeklindeki uygulamalar görülmektedir. Bu gibi uygulamaların köyde bayram coşkusunun yaşanmasını sağlamaktadır. Yağmur duası ritüeline değişik köylerden gelerek katılım sağlayan misafirleri ağırlama, üreticiler için oldukça önemli bir konu olan yetiştirdikleri ürünler hakkında konuşabilme fırsatı sağlamaktadır. Köye gelen ziyaretçiler köy içinde olan çok amaçlı düğün salonlarına gelene kadar civar tarlaları da görme şansı yakalarlar. Çok farklı buğday çeşidinin ekimin yapıldığı tarlalar civar köylüler için bir çeşit tarla demonstrasyon alanına dönüşür. Bu durum yağmur duası sonrası çiftçiler tarafından konuşulan gündem konusunu oluşturmaktadır. Ayrıca Trakya Bölgesi'nde son

zamanlarda yapımına ağırlık verilen suni göletler ve sulama sistemleri ile arazilerin sulu tarıma geçirilmesi sağlanmaktadır. Yağmur duası riti sayesinde bir araya gelen üreticilerin bir diğer gündem konusu da sulu tarım oluşturmaktadır. Sulama tesislerinin kurulması, sulama yöntemleri ve verim/kalite üzerine etkisi, sulama kooperatiflerinin kurulumu ve kooperatif ortaklarının kooperatifin işleyişi, sorunları gibi konularda yüz yüze konuşma imkanı sunmaktadır.

Ritüeller doğası gereği insanlarda birlikte hareket etme, dayanışma bağlarının kuvvetlendirir. Tarihte insanoğlunun kriz dönemlerinde bir arada yaptıkları yağmur duası ritüelleri günümüzde gelenekselleşmiş bir adet olarak yapılmaktadır. Köy yerlerinin yapı malzemelerinin değişmesi, köylere çok amaçlı düğün salonlarının yapılması yağmur dualarının yapılış şeklini de değiştirmiştir. Eskiden yüksek yerlerde, tepelerde kısaca doğa ile iç içe yapılan dua, 2000’li yıllarda kapalı mekanlarda mevlit okutma şeklinde yapılmaktadır. Özce yağmurun yağması Nisan, Mayıs aylarında üretici tarafından istense de yağmur duasının asıl yapılma nedeni bu faaliyetin gelenekselleşmesidir. Yakın geçmişte Korona virüs salgını nedeni ile yapılamamış olsa da ileriki yıllarda bu ritüelin başta muhtarlık olmak üzere köy halkı tarafından yapılacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Anonim. (2020). Köyler. <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/koyler1> (Erişim Tarihi: 13.11.2020).
- Arslan, A. (2003). Bir Köy Sosyolojisi Çalışması: Kavaközü Köyü'nün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Sorunları. *Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı: Haziran.
- Akyol, İ. (2020). Kültürümüzde Manzum Yağmur Duaları. *Rumeli'de Journal of Language and Literature Studies* 2020.18 (March), 268-284.
- And, M. (2003). *Oyun ve Bügü - Türk Kültüründe Oyun Kavramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 93-103.
- Aydın, A. R. (2009). İnanma İhtiyacı ve Dini Ritüellerin Psikolojik Değeri. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX (2009), Sayı:3, sayfa: 87-100.
- Başaran, H. ve Irmak, E. (2018). Edirne'de Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Ortaklık Yapısı ve Kooperatif Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. *Ksü Tarım ve Doğa Dergisi*. 21 (Özel Sayı), syf: 116-122.
- Başgöz, İ. (1986). *Folklor Yazıları*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Collins, R. (2004). *Interaction Ritual Chains*. Princeton University Press, New Jersey, pp. 48.
- Çıblak, N. (2002). İçel'de Yağmur Yağdırma Törenleri. *Folklor Edebiyat*, II, 31:
- Durkheim, E. (1947). *The Elementary Forms of the Religious Life: A Study in Religious Sociology*, Translated from the French by Joseph W. Swain, Free Press, Illinois, pp. 299-300
- Eliade, M. (1986). *Dinler Tarihine Giriş*. Alfa yayınları, Sayfa:504.
- Erata, H. (1975). Şalpazarı'nda Yağmur Duası, İnanış ve Adetler. *Türk Folklor Araştırmaları*, XVI, 27: 7417.
- Frazer, J. G. (2004). *Altın Dal-Dinin ve Folklorun Kökleri*, (Çev.: Mehmet H. Doğan), (2. Baskı), Payel Yayınları, C. 1, İstanbul.
- Gökalp, Z. (1981). *Dinin İctimai Hizmetleri II*, Makaleler VIII, (Haz. Ferit Ragıp Tuncor, Kültür Bakanlığı Yayınları, Birinci Baskı, s. 51-53, Ankara.
- Honko, L. (1979). *Theories Concerning the Ritual Process*. Science of Religion Studies in Methodology, (Ed. Lauri Honko) Paris, New York, pp. 372.
- Irmak, E. ve Sarıoğlu, M. (2022). *Shackle Ritual in Thrace Region*. Belgü, sayı 7, sayfa:1-8.

- Kalafat, Y. (1992). *Eski Türk İnançlarının Kars Yöresindeki İzleri*. 4. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gelenek Görenek İnanç, Ankara: Ofset Repromat Matbaası, IV: 149-166.
- Karaman, K. (2020). Ritüellerin Toplumsal Etkileri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimleri Dergisi*. Mayıs 2020, sayı 21, 227-236s.
- Kılıç, E. (2014). Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya Yağmur Törenleri. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Sayı:3, syf:177-193.
- Kobyay, E.Ş. (2014). *Türkiye'de Yağmur Törenleri ve Yağmurla İlgili İnanışlar*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum, Türkiye.
- Kömürcüoğlu, (2019). James George Frazer. Altın Dal: Dinin ve Folklorunun Kökleri. Trc.Mehmet H.Doğan. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 2017, 114 s. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Volume:21, Sayı:39, s:286-290.
- Kriz (14.11.2022). Wikipedia. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kriz>
- Mauss, M. (2005). *Sosyoloji ve Antropoloji*. (Çev.: Özcan Doğan), Doğu Batı Yayıncılık, s. 68, Ankara.
- Mülayim, Z. (2010). *Kooperatifçilik*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Polat, B. (2007). Türk Kültüründe Yağmur Duası (Azatlı Kasabası Örneği). *Dini Araştırmalar*, Ocak-Nisan 2007, cilt 9 s 27, s275-283.
- Polat, K. (2005). *Beşikten Mezera Kırgız Türkleri'nde Gelenek ve İnanışlar*. Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 51-52, Ankara.
- Ritüel. (13.11.2020). Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük. <https://sozluk.gov.tr/rituel>
- Sarioğlu, M. ve Irmak, E. (2022). The Place of Agricultural Memory in Life: Küçünlü. *ISPEC Tarım Bilimleri Dergisi*, 6 (1): 168-177.
- Tanyu, H. (1976). *Türklerde ateşle ilgili inançlar*. I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri Kitabı, Cilt. IV, Gelenek, Görenek ve İnançlar, 283-305, Ankara: Kültür Bakanlığı MFAD.
- Tekeli, İ. (2011). *İlhan Tekeli Toplu Eserleri-20. Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve KentSEL Dönüşüm Yazıları*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Türk, H. (2002). Yağmur Duası Ritüelleri Motif Bakımından Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Folklor Edebiyat*, VIII, 31: 67-91.